

महाराष्ट्र शासन

उच्च व तंत्र शिक्षण विभाग

शासन निर्णय क्रमांक: संकिर्ण - २०२३/ प्र.क्र.११२/ विशि - ३,

मंत्रालय, मुंबई ४०० ०३२,

दिनांक : २९ नोव्हेंबर, २०२३

प्रस्तावना :

राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरण-२०२० हे शैक्षणिक गुणवत्ता वाढविण्यासाठी, आंतरविद्याशाखीय अभ्यासक्रमांना चालना देण्यासाठी, शैक्षणिक संस्थांमधील सहयोग सुलभ करण्यासाठी नाविन्यपूर्ण प्रशासन संरचनेची क्षमता व फायदे ओळखून विद्यमान संलग्नता प्रणाली टप्प्या-टप्प्याने कमी करून नाविन्यपूर्ण बहुविद्याशाखीय शिक्षणाद्वारे विद्यार्थ्यांना शैक्षणिक लवचिकता प्रदान करित आहे.

२. विद्यापीठ अनुदान आयोगाने सप्टेंबर, २०२२ मध्ये उच्च शिक्षण संस्थांचे बहुविद्याशाखीय संस्थांमध्ये रूपांतरित करण्याबाबतची मार्गदर्शक तत्वे निर्गमित केली आहेत या मार्गदर्शक तत्वांचे अनुपालन करण्याचा एक मार्ग हा महाविद्यालयांचे समूह तयार करणे आहे.

३. राष्ट्रीय उच्चतर शिक्षा अभियान (RUSA) या अंतर्गतही विद्यमान उच्च-कार्यक्षम शैक्षणिक संस्थांचे समूह विद्यापीठांमध्ये रूपांतर करण्यास प्रोत्साहन देण्यात आले आहे. त्यानुसार याअंतर्गत राज्यात तीन समूह विद्यापीठे कार्यरत आहेत (डॉ. होमी भाभा राज्य विद्यापीठ, मुंबई, हैद्राबाद सिंध नॅशनल कॉलिजिएट विद्यापीठ, मुंबई आणि कर्मवीर भाऊराव पाटील विद्यापीठ, सातारा).

४. शैक्षणिक क्षेत्रामध्ये बहुविद्याशाखीयता, सहयोग आणि नवकल्पना वाढवण्याच्या दृष्टीकोनातून शासनाने राष्ट्रीय उच्चतर शिक्षा अभियान (RUSA) २.० द्वारे प्रदान केलेल्या मार्गदर्शक तत्वांचे तपशीलवार विचार करून आणि महाराष्ट्रातील तीन क्लस्टर विद्यापीठांच्या अंमलबजावणीतून मिळालेल्या अनुभवातून समूह विद्यापीठांच्या स्थापनेसंदर्भात धोरण ठरविण्यासाठी मार्गदर्शक तत्वे विहित करित आहे..

५. या आराखड्याच्या केंद्रस्थानी प्रमुख महाविद्यालयाची संकल्पना आहे. प्रमुख महाविद्यालय हे शैक्षणिक दृष्ट्या उच्च कामगिरी करणारे, आवश्यक ती पायाभूत सुविधा, प्रशिक्षित अध्यापक आणि समूह विद्यापीठाच्या क्रियाकलापांचे मार्गदर्शन आणि समन्वय करण्यासाठी सक्षम असणारे महाविद्यालय/ संस्था असेल जे समूह विद्यापीठातील घटक महाविद्यालये/ संस्थांना सामायिक दृष्टीकोनातून शैक्षणिक उत्कृष्टता आणि सर्वांगीण विकासासाठी मार्गदर्शन करेल, समन्वयक म्हणून काम करेल, आवश्यक संसाधने एकत्रित करून क्षमता वाढवेल आणि कर्मचार्यांचा व्यावसायिक दृष्टीकोनाचा विकास करेल.

६. या मार्गदर्शक तत्वांनुसार प्रस्तावित समूह विद्यापीठांतर्गत सर्व महाविद्यालयांनी समन्वय, सहयोग आणि सर्वांगीण विकासावर भर देऊन एकसंध शिक्षण प्रणालीमध्ये विलीन होणे अभिप्रेत आहे. या महत्त्वपूर्ण परिवर्तनाचा एक भाग म्हणून, एक एकीकृत नेतृत्व दृष्टीकोन वाढवण्याच्या अनुषंगाने समूह विद्यापीठांतर्गत महाविद्यालयांच्या प्राचार्यांना त्यांच्या पदांच्या प्रशासकीय आणि शैक्षणिक जबाबदारीसह अखंडपणे समायोजित केले जाणार आहे. या धोरणाचा उद्देश शैक्षणिक संस्थांचे एक शक्तिशाली जाळे तयार करणे, संसाधने, कौशल्ये आणि नाविन्यपूर्ण कल्पना एकत्र करून विद्यार्थ्यांना समग्र व परिपूर्ण शिक्षण अनुभव प्रदान करणे हे आहे.

७. या मार्गदर्शक तत्वांचा समूह विद्यापीठे स्थापन करण्यासाठी इच्छुक असलेल्या संस्थाना, प्रशासकांना व इतर शैक्षणिक भागधारकांना एक व्यापक संसाधन म्हणून उपयोग होणार आहे. त्यामुळे मार्गदर्शक तत्वांचा मसूदा सर्व शैक्षणिक भागधारकांच्या विचारार्थ व अभिप्रायार्थ विभागाच्या सार्वजनिक संकेतस्थळावर उपलब्ध करून देण्यात आला होता. सर्व शैक्षणिक भागधारकांकडून प्राप्त झालेल्या सूचनांचा/ अभिप्रायांचा शासनस्तरावरून विचार करून राज्यामध्ये समूह विद्यापीठे स्थापन करण्यासाठीच्या धोरणाच्या अनुषंगाने मार्गदर्शक तत्वे अंतिम करण्यासाठीचा प्रस्ताव दि. १७ नोव्हेंबर, २०२३ रोजी झालेल्या मा.मंत्री मंडळ बैठकीत सादर करण्यात आला होता. मा.मंत्री मंडळाने दिलेल्या मान्यतेनुसार समूह विद्यापीठे स्थापन करण्यासाठी मार्गदर्शक तत्वे निश्चित करण्याची बाब शासनाच्या विचाराधीन होती.

शासन निर्णय -

राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरणाच्या अनुषंगाने शैक्षणिक क्षेत्रामध्ये बदलत असलेल्या विज्ञान, तंत्रज्ञान आणि कौशल्यपूर्ण वातावरणाचा वापर करून बहुविद्याशाखीय अभ्यासक्रम राबवून विद्यार्थ्यांना समग्र व परिपूर्ण शिक्षण प्राप्त होण्याच्या दृष्टीने राज्यात समूह विद्यापीठे स्थापन करण्यासाठी खालीलप्रमाणे मार्गदर्शक तत्वे विहित करण्याचा शासनाने निर्णय घेतला आहे.

१) समूह विद्यापीठाच्या निर्मितीसाठी आवश्यक निकष:-

अ) महाविद्यालयांची संख्या:

- i) समूह विद्यापीठ तयार करण्यासाठी, एकाच व्यवस्थापन/ शैक्षणिक संस्थेच्या अधिपत्याखालील एकाच जिल्ह्यातील किमान २ व कमाल ५ अनुदानित/ विनाअनुदानित महाविद्यालयांच्या संसाधने, शैक्षणिक, भौतिक आणि तांत्रिक सुविधांचे एकत्रीकरण करणे आवश्यक राहिल, यापैकी किमान एक महाविद्यालय अनुदानित महाविद्यालय असणे आवश्यक राहिल.
- ii) कृषी व आरोग्य विज्ञान अभ्यासक्रम वगळता उच्च व तंत्रशिक्षण विभागांतर्गत येत असलेली सर्व पारंपारिक व व्यावसायिक महाविद्यालये समूह विद्यापीठामध्ये समाविष्ट होण्यास पात्र असतील.
- iii) व्यवस्थापन/ शैक्षणिक संस्थेची क्षमता असेल तर ५ पेक्षा जास्त महाविद्यालये/ संस्था समूह विद्यापीठामध्ये समाविष्ट करण्यासाठी राज्य शासन प्रकरणनिहाय मुल्यांकन करू शकेल.

ब) संस्थात्मक आवश्यकता

i) प्रशासकीय अनुभव:

- a) समूह विद्यापीठातील प्रमुख महाविद्यालय मागील २० वर्षांपासून अस्तित्वात असले पाहिजे

ii) किमान नोंदणी:

- a) प्रमुख महाविद्यालयात किमान २००० विद्यार्थ्यांची नोंदणी आवश्यक (सर्व अभ्यासक्रमांचा समावेश करून)
- b) सर्व सहभागी महाविद्यालयांमध्ये (प्रमुख महाविद्यालयासह) किमान ४००० विद्यार्थ्यांची नोंदणी आवश्यक (सर्व अभ्यासक्रमांचा समावेश करून)

iii) भौतिक समीपता: समूह विद्यापीठ स्थापन करण्यासाठी, सहभागी महाविद्यालयांमध्ये योग्य भौतिक निकटता सुनिश्चित करणे आवश्यक आहे. या समीपतेमुळे भौतिक संसाधने आणि मानवी संसाधनांचे सामायिकीकरण करणे शक्य होते. तसेच, विद्यार्थी आणि प्राध्यापकांना गतीविधी करणे सुलभ होते.

a) समूह विद्यापीठामध्ये सहभागी होण्यासाठी, प्रमुख महाविद्यालय ज्या जिल्ह्यामध्ये कार्यरत आहे त्याच जिल्ह्यामध्ये घटक/ सहभागी महाविद्यालये असणे आवश्यक आहे. समूह विद्यापीठामध्ये समन्वय साधण्यात आणि समूह विद्यापीठामध्ये समाविष्ट घटक महाविद्यालयांमध्ये कार्यक्षम सहकार्य आणि संसाधनांची देवाणघेवाण करण्यात प्रमुख महाविद्यालय मध्यवर्ती भूमिका बजावते.

iv) जागेची उपलब्धता आणि आवश्यक बांधकाम: समूह विद्यापीठामध्ये सहभागी सर्व महाविद्यालयांकडे एकत्रितपणे-

a) किमान १५००० चौमी इतके एकत्रित बांधकाम क्षेत्र असणे आवश्यक आहे. या व्यतिरिक्त, दि.१५.०९.२०१७ च्या शासन निर्णयात नमूद केलेले निकष तसेच इमारत बांधकाम आणि भौतिक सुविधांबाबत युजीसी/ AICTE व इतर शिखर संस्थांनी निश्चित केलेल्या निकषांची पूर्तता करणे आवश्यक आहे.

आणि

b) बृहन्मुंबई महानगर पालिका व ठाणे महानगरपालिका क्षेत्रामध्ये स्वयंअर्थसहाय्यित Vertical University Campus स्थापन करण्यासाठी निर्गमित करण्यात आलेल्या शासन निर्णय क्र. स्वअवि -२०२०/ (११/२०)/विशि-४ दि.०१ ऑगस्ट, २०२३ मध्ये नमूद केल्यानुसार बांधकाम क्षेत्र आणि सुविधांसाठी आवश्यक असलेली किमान जमीन.

c) विभागीय मुख्यालयी (कोकण, नागपूर, औरंगाबाद, पुणे, नाशिक, अमरावती) ४ हेक्टर जागा

d) राज्यातील उर्वरीत भागात ६ हेक्टर जागा

क) शैक्षणिक मानके:

i) स्वायत्तता, नॅक (NAAC) मानांकन, एनबीए गुण:-

प्रमुख महाविद्यालय- समूह विद्यापीठामध्ये सहभागी होण्यास पात्र ठरण्यासाठी खालीलपैकी कोणतीही एक अट पूर्ण केली पाहिजेत.

a) प्रमुख महाविद्यालय हे किमान ५ वर्षांपासून स्वायत्त दर्जा प्राप्त असलेले महाविद्यालय असेल.

किंवा

b) प्रमुख महाविद्यालयास नॅक (NAAC) चे किमान ३.२५ CGPA मानांकन किंवा समतुल्य एनबीए (NBA) गुण असणे आवश्यक आहे.

किंवा

c) प्रमुख महाविद्यालयातील एकूण अभ्यासक्रमांपैकी ५०% अभ्यासक्रम NBA द्वारे मान्यताप्राप्त असणे आवश्यक आहे.

घटक महाविद्यालय- सर्व सहभागी महाविद्यालयांना वैध नॅक (NAAC) मानांकन आणि/ किंवा प्रत्येक महाविद्यालयात किमान ३०% अभ्यासक्रमांना NBA मान्यता असणे आवश्यक आहे

ii) **संशोधन केंद्र:** संलग्न विद्यापीठाने मंजूर केलेली आणि विहित यूजीसी नियमांनुसार असेलली किमान दोन कार्यरत संशोधन केंद्रे असणे आवश्यक आहे.

iii) **संशोधन क्षमता:** प्रमुख आणि सहभागी घटक महाविद्यालयांनी प्रकाशने, संशोधन प्रकल्प हाती घेतलेले असणे आणि संशोधक विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन करून उत्कृष्ट संशोधनाचे कार्यप्रदर्शन केले असणे आवश्यक आहे.

iv) **शैक्षणिक कामगिरी:** प्रमुख आणि सहभागी घटक महाविद्यालयांनी आंतरविद्याशाखीय अध्यापन आणि संशोधन कार्यक्रमांमध्ये उच्च शैक्षणिक कामगिरी केलेली पाहिजे.

v) **संसाधनांचे एकत्रीकरण:** प्रस्तावित समूह विद्यापीठ उपलब्ध सार्वजनिक निधी व्यतिरिक्त इतर स्रोतांद्वारे संसाधने वाढवण्यास/ संकलित करण्यास सक्षम असावे.

ड) किमान ठेव: समूह विद्यापीठाच्या निर्मितीमध्ये सहभागी होण्यासाठी, समूह विद्यापीठाच्या स्थापनेनंतर आर्थिक हमी म्हणून उच्च शिक्षण संचालनालयासोबत रु. ५ कोटी रक्कमेची ५ वर्ष कालावधीची संयुक्त मुदत ठेव अनिवार्य आहे. आर्थिक व्यवहार्यता तसेच विद्यापीठामार्फत सुरु असलेले उपक्रम चालू ठेवण्यासाठी विद्यापीठाची सक्षमता दर्शविण्यासाठी ही ठेव आवश्यक आहे. मुदत ठेवीवर जमा होणारे व्याज समूह विद्यापीठाच्या उपक्रमांसाठी वापरले जाऊ शकते.

इ) इतर आवश्यक बाबी:

i) **डिजिटल पायाभूत सुविधा:** प्रमुख आणि सहभागी घटक महाविद्यालयांमध्ये अध्यापन, शिक्षण आणि प्रशासनसाठी अद्यावत नेटवर्किंग सुविधांसह डिजिटल पायाभूत सुविधा असणे आवश्यक आहे.

ii) **उद्योग सहयोग:** प्रस्तावित समूह विद्यापीठाने संशोधन सहयोगासाठी राष्ट्रीय आणि आंतरराष्ट्रीय संस्था/ उद्योगांसह भागीदारीची सद्यस्थिती सादर केली पाहिजे, तसेच प्रशिक्षणार्थी/ इंटरनशिप आणि एम्बेडेड पदवी कार्यक्रम प्रदान केले पाहिजेत आणि त्याच्या वाढीसाठी आणि विस्तारासाठी आराखडा सादर केला पाहिजे.

iii) **पीएच.डी. स्तरावरील शैक्षणिक अभ्यासक्रम:** समूह विद्यापीठाच्या प्रस्तावात पीएच.डी. अभ्यासक्रम, संशोधन कार्य आणि नवकल्पनांचा समावेश असावा.

iv) **माहिती तंत्रज्ञान आणि स्टार्ट-अप केंद्रे:** प्रस्तावित समूह विद्यापीठासाठी माहिती तंत्रज्ञान केंद्र, स्टार्ट-अप सेंटर, इनोव्हेशन आणि इनक्युबेशन सेंटर आणि इतर संबंधित डोमेनची स्थापना अनिवार्य असेल.

v) **बळकट प्रशासन संरचना:** प्रस्तावित समूह विद्यापीठामध्ये नियामक संस्थांनी निर्दिष्ट केलेल्या मार्गदर्शक तत्वांनुसार एक बळकट अंतर्गत प्रशासन संरचना असावी. त्यांनी संबंधित वैधानिक संस्था जसे की व्यवस्थापन मंडळ, शैक्षणिक परिषद, अभ्यास मंडळ, संशोधन परिषद, वित्त समिती आणि इतर गैर-वैधानिक समित्या स्थापन केल्या पाहिजेत.

vi) **पायाभूत सुविधा वाढवणे:** समूह विद्यापीठाने विद्यमान इमारतींचे दिव्यांगासाठी पूर्णपणे अनुकूल संरचनांमध्ये रूपांतर करण्याची आणि वर्गखोल्या, प्रयोगशाळा आणि ग्रंथालयांसाठी पुरेशी जागा सुनिश्चित करण्याची योजना आखली पाहिजे.

vii) विद्यार्थ्यांसाठी निवास व्यवस्था: समूह विद्यापीठाने सामाजिक आणि आर्थिकदृष्ट्या दुर्बल घटकांना योग्य प्राधान्य देऊन पुरेशी वसतिगृहाची सोय किंवा विद्यार्थी-विद्यार्थिनीच्या निवासासाठी योग्य व्यवस्था केली पाहिजे.

ई) वचनबद्धता:

प्रस्तावित समूह विद्यापीठाने खालील आवश्यकता आणि अपेक्षा पूर्ण केल्या पाहिजे, ज्या विद्यापीठाच्या DPR मध्ये योग्यरित्या समाविष्ट केल्या जातील :

- i) राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरण- २०२० ची अंमलबजावणी: प्रस्तावित समूह विद्यापीठाने राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरण २०२० मध्ये नमूद केलेल्या कृती मुद्यांची अंमलबजावणी स्पष्ट वेळापत्रकासह करण्यास वचनबद्ध असावे.
- ii) स्थानिक आणि इतर भारतीय भाषांमध्ये अभ्यासक्रम उपलब्ध करणे:
प्रस्तावित समूह विद्यापीठाने प्रादेशिक गरजा पूर्ण करण्यासाठी आणि राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरण- २०२० अंतर्गत शिफारसीत केल्याप्रमाणे भाषिक विविधतेला प्रोत्साहन देण्यासाठी मराठी आणि इतर भारतीय भाषांमध्ये काही अभ्यासक्रम उपलब्ध करण्यासाठी वचनबद्ध असले पाहिजे.
- iii) नवीन श्रेयांक आराखडा: प्रस्तावित समूह विद्यापीठाने राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरण २०२० च्या अनुषंगाने शैक्षणिक व श्रेयांक आराखड्यासंदर्भात शासनाने दिलेल्या निर्देशांचे पालन केले पाहिजे.
- iv) विद्यापीठ अनुदान आयोग व राज्य शासनाच्या मार्गदर्शक तत्वांचे पालन: राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरणाबाबत विद्यापीठ अनुदान आयोग आणि राज्य शासनाने निर्गमित केलेल्या सूचना व मार्गदर्शक तत्वांचे काटेकोरपणे पालन करावे.
- v) सुविधा आणि उपक्रमांची भागीदारी: सर्व महाविद्यालयांनी (प्रमुख आणि सहभागी घटक महाविद्यालय) विद्यमान सुविधा सामायिक (एकत्रित) करण्यास सहमती दर्शविली पाहिजे आणि प्रवेश, समानता आणि शिक्षणाची गुणवत्ता वाढविण्यासाठी संयुक्त उपक्रम हाती घेतला पाहिजे.
- vi) आयसीटी सक्षम वापर: शैक्षणिक संस्थेने समूह विद्यापीठामधील सर्व महाविद्यालयांमध्ये अध्यापन, शिक्षण आणि मूल्यमापन प्रक्रियेमध्ये माहिती आणि संप्रेषण तंत्रज्ञान (ICT) समाविष्ट करण्यासाठी वचनबद्ध असले पाहिजे. यामध्ये विद्यार्थ्यांना इंटरनेट सुविधा, लायब्ररीमध्ये डिजिटल डेटाबेस, लर्निंग मॅनेजमेंट सिस्टिम (LMS) डिजिटल सामग्री उपलब्ध केली पाहिजे.
- vii) कार्य मूल्यांकन प्रणाली: अध्यापन आणि अध्यापनशास्त्रातील गुणवत्ता आणि प्रभाव राखण्यासाठी अध्यापन आणि अध्यापनशास्त्रातील नावीन्यता ओळखण्यासाठी सर्वसमावेशक अभिप्राय आणि कार्यप्रदर्शन मूल्यमापन प्रणाली लागू केली पाहिजे.
- viii) अध्यापकांना प्रोत्साहन: योग्य पुरस्कार, पदोन्नती, ओळख आणि नेतृत्व संधीद्वारे अध्यापकांच्या उत्कृष्टतेला प्रोत्साहन दिले पाहिजे.
- ix) राज्य शासनाच्या धोरणानुसार आरक्षण: प्रस्तावित समूह विद्यापीठाने राज्य शासनाच्या लागू असलेल्या आरक्षण धोरणाचे काटेकोरपणे पालन करावे.
- x) दिव्यांगांसाठी अनुकूल पायाभूत सुविधा: समूह विद्यापीठामधील महाविद्यालयांच्या सर्व इमारती दिव्यांग-अनुकूल असायला हव्यात, दिव्यांग व्यक्तींच्या गरजा पूर्ण करण्यासाठी योग्य भौतिक सुविधा पुरवल्या पाहिजेत.

- xi) गरजू विद्यार्थ्यांना शिष्यवृत्ती: समूह विद्यापीठाने गरजू विद्यार्थ्यांना ट्यूशन फी माफी आणि आवश्यकतेनुसार इतर आर्थिक मदत देण्याचे वचन दिले पाहिजे. डीपीआरमध्ये विद्यार्थ्यांची संख्या आणि शिष्यवृत्तीचा लाभ घेण्यासाठी पात्रता निकष नमूद केले पाहिजेत.
- xii) शैक्षणिक, परीक्षा आणि प्रशासन सुधारणा: समूह विद्यापीठाने शासनाने वेळोवेळी निर्गमित केलेल्या मार्गदर्शक तत्वांनुसार शैक्षणिक, परीक्षा आणि प्रशासन सुधारणांसाठी वचनबद्ध असले पाहिजे.
- xiii) प्रशासकीय तत्त्वे: प्रस्तावित समूह विद्यापीठाने सहभागी घटक महाविद्यालयांना समान दर्जा, सामूहिक निर्णय घेणे, स्वायत्तता आणि जबाबदारी, स्वातंत्र्य आणि परस्परावलंबन, संस्थांची भागीदारी आणि सामाजिक उत्तरदायित्व या तत्वांचे पालन केले पाहिजे.
- xiv) विविध अभ्यासक्रमांचे शैक्षणिक शुल्क- महाराष्ट्र सार्वजनिक विद्यापीठ अधिनियम, २०१६ मधील कलम १०१ मधील तरतूदीनुसार शिक्षण शुल्क समितीची स्थापना करणे बंधनकारक राहिल व या समितीवर शासन प्रतिनिधी नियुक्त करणे आवश्यक असेल. मा.राज्यपाल नियुक्त प्रतिनिधी व शासन प्रतिनिधी सदर समितीच्या बैठकीस उपस्थित नसल्यास बैठकीची गणपूर्ती पूर्ण होणार नाही.

उ) समूह विद्यापीठासाठी तपशीलवार प्रकल्प अहवाल/ प्रस्ताव (DPR):

तपशीलवार प्रकल्प अहवाल (DPR) मध्ये, उपरोक्त निकष, आवश्यक बाबी, वचनबद्धतेसोबतच, पुढील गोष्टींचा समावेश असणे आवश्यक आहे:

- i) शैक्षणिक संस्थेचा विकास आराखडा: प्रस्तावित समूह विद्यापीठाने राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरण (NEP) २०२० च्या अंमलबजावणीच्या अनुषंगाने पुढील पाच वर्षांच्या कालावधीचा तपशीलवार आराखडा तयार करणे आवश्यक आहे.
- ii) इतर सार्वजनिक आणि खाजगी विद्यापीठांप्रमाणे विद्यार्थ्यांना राज्यातील सहभागी महाविद्यालयांमध्ये अभ्यासक्रम आणि श्रेयांकांसह प्रवेश घेणे आणि ते उपलब्ध होणे सुलभ होण्यासाठी डीपीआरमध्ये प्रस्तावित समूह विद्यापीठाच्या महाविद्यालयांद्वारे विद्यार्थ्यांसाठी अभ्यासक्रम आणि श्रेयांक प्रणाली उपलब्ध करण्याच्या विस्तृत धोरणांचा समावेश असावा.
- iii) पदवी, पदव्युत्तर आणि पीएच.डी. अभ्यासक्रम: डीपीआरमध्ये नाविन्यपूर्ण बहुविद्याशाखीय पदवी, पदव्युत्तर तसेच पीएच.डी.च्या अभ्यासक्रमाची रूपरेषा समाविष्ट करावी. याव्यतिरिक्त, काही कालबद्ध ग्रीनफिल्ड शैक्षणिक कार्यक्रमांचा समावेश असावा.
- iv) प्रस्तावित समूह विद्यापीठाने डीपीआरमध्ये बहुविद्याशाखीय दृष्टिकोनासह विद्यमान पदवी आणि पदव्युत्तर अभ्यासक्रमांची रूपरेषा/ योजनांचा उल्लेख केला पाहिजे.
- v) समूह विद्यापीठाने सुयोग्य व पारदर्शक प्रवेश पद्धती शासनाच्या प्रचलित नियमानुसार डीपीआर मध्ये नमूद करावी.
- vi) समूह विद्यापीठाने सर्वकष खर्चाचा आराखडा निधीच्या वाटपासह व उत्तरदायित्वासह पारदर्शकपणे डीपीआर मध्ये सादर करावा.
- vii) शासनाच्या मार्गदर्शक तत्वांनुसार, प्रस्तावित समूह विद्यापीठाने डीपीआरमधील अधिका-यांची सु-परिभाषित संस्थात्मक रचना आणि पदानुक्रमाची रूपरेषा आखली पाहिजे. संरचनेत नेतृत्व स्तर, संस्था, अधिकारी आणि समूह विद्यापीठामधील विविध कार्यांसाठी जबाबदार अधिकारी यांचा

समावेश असावा. याव्यतिरिक्त, राज्य शासनाच्या मान्यतेच्या अधीन राहून, अंतर्गत प्रशासन रचनेसाठी आवश्यक असलेल्या इतर कोणत्याही समित्या स्थापन करण्याच्या तरतुदी या प्रस्तावात समाविष्ट केल्या पाहिजेत. यामुळे समूह विद्यापीठाच्या यशस्वी कार्यान्वयनासाठी एक पारदर्शक आणि कार्यक्षम शासकीय संरचनेची हमी मिळते.

viii) प्रस्तावित समूह विद्यापीठाने भविष्यातील विस्तारासाठी अतिरिक्त पायाभूत सुविधा, मनुष्यबळ आणि इतर संसाधनांची आवश्यकता नमूद करावी. डीपीआरमध्ये प्रस्तावित समूह विद्यापीठासाठी आवश्यक असलेल्या आर्थिक संसाधनांच्या एकत्रिकरणासाठीच्या तरतुदींचा स्पष्ट उल्लेख असलेल्या पाच वर्षांच्या आर्थिक अंदाजांचा समावेश असावा.

२) समूह विद्यापीठाच्या निर्मितीची प्रक्रिया:

महाराष्ट्र सार्वजनिक विद्यापीठ अधिनियम, २०१६ मधील कलम ३ (६) मधील तरतूदीनुसार समूह विद्यापीठ स्थापन करण्यात येतील त्यासाठी खालीलप्रमाणे प्रक्रिया राबविण्यात येईल.

- i) इच्छुक शैक्षणिक संस्था/ व्यवस्थापनांनी अर्ज करणे: या मार्गदर्शक तत्वांनुसार महाविद्यालये/ उच्च शैक्षणिक संस्थांचे इच्छुक व्यवस्थापने त्यांच्या महाविद्यालयांचे समूह विद्यापीठांमध्ये रूपांतर करण्यासाठी शासनाकडे अर्ज करतील.
 - ii) तपशीलवार प्रकल्प अहवाल (डिपीआर): स्वारस्य असलेले शैक्षणिक संस्था/ व्यवस्थापन या मार्गदर्शक तत्वांमध्ये आवश्यक असलेल्या सर्व तपशीलांचा समावेश असलेला तपशीलवार प्रकल्प अहवाल सादर करतील.
 - iii) प्रस्तावाची छाननी: प्राप्त झालेल्या डीपीआरची छाननी करण्यासाठी राज्यशासनाद्वारे एक समिती नियुक्त केली जाईल. छाननीमध्ये आवश्यकतेनुसार सहभागी महाविद्यालयांना प्रत्यक्ष भेटींचा समावेश असू शकतो.
 - iv) शिफारस आणि मान्यता: समिती आवश्यक तपशील आणि स्पष्टीकरण मिळविण्यासाठी प्रश्न उपस्थित करू शकेल, त्याचे स्पष्टीकरण मिळवेल आणि त्यानंतर, प्रकरणनिहाय प्रस्तावांबद्दल आपल्या शिफारसी सादर करेल. राज्य मंत्रिमंडळ व विधानमंडळाच्या मान्यतेनंतर विद्यापीठ स्थापनेबाबतची अधिसूचना प्रसिद्ध करण्यात येईल.
- ३) समूह विद्यापीठे तयार करताना त्याकालावधीत संबंधित प्रमुख महाविद्यालय आणि घटक महाविद्यालयांमध्ये शिक्षण घेत असलेले विद्यार्थी त्यांचे पदवी/ पदव्युत्तर अभ्यासक्रम पूर्ण होईपर्यंत त्या महाविद्यालयांच्या मूळ विद्यापीठांशीच संलग्नित राहतील.
- ४) समूह विद्यापीठामध्ये समाविष्ट होणा-या अनुदानित महाविद्यालयासाठीचे अनुदान विद्यापीठ स्थापन होण्याच्या दिनांकापर्यंत त्यांना मंजूर असलेल्या अनुदानित शिक्षक शिक्षकेतर पदांसह पुढे सुरु राहिल.

५) समूह विद्यापीठाचे विघटन:

i) पालक मंडळ, विद्यापीठाच्या कर्मचाऱ्यांना आणि विद्यापीठातील विद्यार्थ्यांना आणि शासनाला किमान एक वर्ष अगोदर पुरेशा कारणांसह नोटीस देऊन विद्यापीठ विसर्जित करू शकते.

- ii) विद्यमान विद्यापीठाने कायद्यातील कोणत्याही तरतुदींचे किंवा तेथे केलेल्या नियमांचे, कायद्याचे किंवा अध्यादेशांचे उल्लंघन केले आहे, किंवा अधिनियम किंवा अधिसूचनेद्वारे जारी केलेल्या कोणत्याही निर्देशांचे उल्लंघन केले आहे, असे राज्यशासनाला दिसून आल्यास, किंवा प्रस्तावित विद्यापीठात कोणतेही उपक्रम राबविणे बंद केले असल्यास, प्रस्तावित विद्यापीठात आर्थिक गैरव्यवस्थापन किंवा गैर- प्रशासनाची परिस्थिती उद्भवली असेल, तर ते प्रस्तावित विद्यापीठाला पंचेचाळीस दिवसांच्या आत कारणे दाखविण्याची आवश्यकता असलेली नोटीस जारी करू शकते.
- iii) विसर्जनाच्या बाबतीत, राज्यशासन, शिक्षक, शिक्षकेतर कर्मचारी आणि विद्यार्थ्यांसह इतर कोणाच्याही आर्थिक, गैर-आर्थिक आणि शैक्षणिक स्वरूपाच्या थकित दायित्वांचे तसेच प्राधिकरणाने अनुपालन न केल्यास शैक्षणिक संस्था नुकसान भरपाई देण्यास वचनबद्ध असल्यास शैक्षणिक संस्थेकडून अशी नुकसान भरपाई वसूल करण्याच्या अनुषंगाने मुल्यांकन आणि पडताळणी करेल. अशा मूल्यांकन आणि निश्चितीच्या प्रक्रियेत शैक्षणिक संस्थेला प्रतिनिधित्व करण्याचा अधिकार असेल.
- iv) नियमित अभ्यासक्रमांच्या शेवटच्या तुकडीच्या विद्यार्थ्यांनी त्यांचे अभ्यासक्रम पूर्ण केल्यानंतर आणि त्यांना पदविका, पदविका किंवा पुरस्कार प्रदान केल्यानंतरच विद्यापीठाचे विसर्जन लागू होईल.
- v) विसर्जनानंतर, समूह विद्यापीठाचे प्रमुख महाविद्यालय आणि सहभागी घटक महाविद्यालये राज्य शासनाच्या पूर्वपरवानगीने मूळ विद्यापीठाशी संलग्न होऊ शकतात.

६) वित्तीय सहाय्य:

समूह विद्यापीठामध्ये समाविष्ट होणा-या अनुदानित महाविद्यालयांसाठी मंजूर अनुदानित पदांचे वेतन व वेतनेतर खर्चाचे दायित्व सद्यस्थितीत राज्यशासनावर आहे. सदर महाविद्यालयांचे अनुदान विद्यापीठ स्थापन होण्याच्या दिनांकापर्यंत त्यांना मंजूर असलेल्या शिक्षक शिक्षकेतर पदांसह पुढे सुरु राहिल.

विद्यापीठाचे कामकाज सुयोग्यरितीने चालण्यासाठी खाली नमूद केल्याप्रमाणे सांविधिक पदे निर्माण करण्यात येतील.

अ.क्र.	पदनाम
१	कुलगुरु
२	कुलसचिव
३	संचालक, परीक्षा व मूल्यमापन मंडळ
४	संचालक, माहिती स्रोत केंद्र
५	संचालक, नवोपक्रम, नवसंशोधन व साहचर्य मंडळ
६	संचालक, विद्यार्थी विकास
७	वित्त व लेखा अधिकारी

उपरोक्त सांविधिक पदांच्या वेतनासाठी तसेच विद्यापीठाचा प्रशासकीय खर्च भागविण्यासाठी राज्य शासनाकडून दरवर्षी रु.१.०० कोटी (रुपये एक कोटी) इतकी ठोक तरतूद पहिल्या ५ वर्षासाठी विद्यापीठाला देण्यात येईल. याव्यतिरिक्त होणारा अतिरिक्त व इतर सर्व प्रकारचा खर्च विद्यापीठाने त्यांच्या विद्यापीठ निधीतून भागविणे अपेक्षित आहे. तसेच ५ वर्षांमध्ये विद्यापीठाने आर्थिकदृष्ट्या स्वयंपूर्ण होऊन त्यानंतर यावरील संपूर्ण खर्च विद्यापीठ निधीतून भागविणे अपेक्षित आहे.

सदर शासन निर्णय नियोजन विभाग व वित्त विभागाच्या सहमतीने निर्गमित करण्यात येत आहे.

सदर शासन आदेश महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा संकेतांक २०२३११२९१७३९०६९९०८ असा आहे. हा आदेश डिजीटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करून काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने,

(अ.म.बाविस्कर)

उप सचिव, महाराष्ट्र शासन

प्रत,

१. मा. राज्यपाल यांचे प्रधान सचिव, राजभवन, मुंबई.
२. मा. मुख्यमंत्री यांचे प्रधान सचिव, मंत्रालय, मुंबई.
३. मा. उपमुख्यमंत्री (गृह) यांचे सचिव, मंत्रालय, मुंबई.
४. मा. उपमुख्यमंत्री (वित्त) यांचे उप सचिव, मंत्रालय, मुंबई.
५. मा. मंत्री, उच्च व तंत्र शिक्षण विभाग, यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई.
६. प्रधान सचिव, उच्च व तंत्र शिक्षण विभाग, यांचे स्वीय सहायक मंत्रालय, मुंबई.
७. कुलगुरु, सर्व अकृषी विद्यापीठे.
८. कुलसचिव, सर्व अकृषी विद्यापीठे.
९. संचालक, उच्च शिक्षण, महाराष्ट्र राज्य, पुणे.
१०. संचालक, तंत्रशिक्षण, महाराष्ट्र राज्य, मुंबई.
११. सहसंचालक, उच्च शिक्षण/ तंत्रशिक्षण, सर्व विभागीय कार्यालये.
१२. सर्व उप सचिव, उच्च व तंत्र शिक्षण विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
१३. निवड नस्ती (विशि-३) , उच्च व तंत्र शिक्षण विभाग, मंत्रालय, मुंबई.